

УДК 657.37

М.Ю.КАРПУШЕНКО, канд. екон. наук

Харківський національний університет міського господарства імені О.М.Бекетова

ОЦІНКА ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Розглядаються особливості застосування методів оцінки інтелектуальної власності у сучасних умовах здійснення господарської діяльності в Україні.

Рассматриваются особенности применения методов оценки интеллектуальной собственности в современных условиях осуществления хозяйственной деятельности в Украине.

Methods of intellectual property appraisal in today's business activity in Ukraine are considered.

Ключові слова: інтелектуальна власність, нематеріальні активи, дохідний підхід, порівняльний підхід, витратний підхід.

Характерною рисою сучасної економіки є динамічне зростання інноваційної активності, яке безпосередньо пов'язано із об'єктами інтелектуальної власності. Важливою складовою процесу комерціалізації будь-якої технології є встановлення вартісної оцінки прав об'єктів інтелектуальної власності, що дозволяє перевести їх до складу нематеріальних активів підприємства.

Оцінка інтелектуальної власності в сучасних умовах актуальна, оскільки дозволяє збільшити ринкову вартість компанії, справедливо відшкодувати матеріальний збиток у разі використання інтелектуальної власності компанією третіми особами; створити додатковий актив, що має самостійний комерційний інтерес для третіх осіб, а також відстоювати свої інтереси в суді.

Проблемам оцінки інтелектуальної власності присвячено праці Заболоцького Б.Ф. [3], Денисюка В.А. [4] та інших вчених.

В сучасному економічному просторі застосовується поняття «Intellectual property appraisal» (англ) – визначення вартості обсягу прав на результати інтелектуальної діяльності, володіння якими забезпечує їх власнику певну вигоду. Така оцінка застосовується у багатьох країнах, але ж в Україні у ряді випадків інтелектуальна власність так і залишається неоціненою. Наприклад, вартість інтернет-сайтів, баз даних, комп'ютерних програм, що розробляються підприємствами для особистого використання, вартість торгівельних марок тощо. У той же час комерційні операції, які потребують оцінки вартості інтелектуальної власності, постійно розширюються [1]. До них належать: внесення інтелектуальної власності до статутного капіталу підприємства; купівля та продаж підприємства (бізнесу); приватизація, акціонування, реорганізація (злиття, приєднання тощо) або реструктуризація діючого

підприємства; купівля-продаж патентів і ліцензій; оцінка і облік нематеріальних активів підприємства та інші [2].

Оскільки нематеріальні активи у більшості випадків унікальні і їх неможливо оцінити візуально, необхідно застосовувати спеціальні підходи. Об'єкти інтелектуальної власності оцінюють за допомогою прийнятих у міжнародній практиці підходів: витратного, порівняльного (ринкового) і дохідного. Такі ж самі підходи до оцінки передбачає Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності» [4]. Розглянемо особливості застосування різних підходів.

Дохідний підхід ґрунтується на застосуванні оціночних процедур переведення очікуваних доходів у вартість об'єкта оцінки, тобто застосовується у випадку, коли можливо визначити розмір доходу від використання такого активу. Основними методами дохідного підходу, що застосовуються для оцінки майнових прав інтелектуальної власності, є метод непрямої капіталізації (дисконтування грошового потоку) та метод прямої капіталізації доходу.

На перший погляд, такий підхід є найоптимальнішим, адже згідно до П(С)БО 8 «Нематеріальні активи» нематеріальний актив слід відображати в балансі за умови, якщо підприємство має можливість отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу [3]. Тобто апіорі підприємство визнає нематеріальні активи за умови прогнозування певних економічних вигод. Але ж фактично провести оцінку економічних вигод або доходу не завжди можливо, оскільки в умовах економічної нестабільності безліч факторів можуть негативно вплинути на прогнозний показник доходів.

Наступним є порівняльний підхід, який застосовується у разі наявності достатнього обсягу достовірної інформації про ціни на ринку подібних об'єктів. Сукупність елементів порівняння повинна формуватися з факторів, які впливають на вартість майнових прав інтелектуальної власності. До таких факторів, зокрема, належать наявність правової охорони майнових прав інтелектуальної власності; умови фінансування договорів; галузь або сфера, в якій може використовуватись об'єкт права інтелектуальної власності; функціональні, споживчі, економічні та інші характеристики такого об'єкта; рівень його новизни; залишковий строк корисного використання; придатність до промислового (комерційного) використання. Основним недоліком такого підходу є неможливість знайдення аналогу для порівняння у ряді випадків.

Витратний підхід ґрунтується на визначенні вартості витрат, необхідних для відтворення або заміщення об'єкта оцінки. Метод прямого відтворення ґрунтується на визначенні поточної вартості витрат,

пов'язаних із створенням (розробленням) або придбанням на дату оцінки майнових прав інтелектуальної власності. Вартість заміщення визначається на підставі інформації про поточну вартість витрат станом на дату оцінки на створення (розроблення) або придбання, приведення об'єкта права інтелектуальної власності, подібного до об'єкта права інтелектуальної власності, майнові права на який оцінюються і який за своїми споживчими, функціональними, економічними показниками може бути йому рівноцінною заміною. Саме цей підхід за змістом відповідає порядку визначення вартості нематеріальних активів в бухгалтерському обліку [3], згідно з яким до вартості об'єктів включаються всі витрати, пов'язані із придбанням або створенням нематеріальних активів. У разі застосування такого методу підчас створення інтелектуальної підприємство повинно накопичувати прямі витрати на оплату праці, прямі матеріальні витрати та інші витрати, безпосередньо пов'язані із створенням цього нематеріального активу та приведенням його до стану придатності для використання за призначенням (оплата реєстрації юридичного права, амортизація патентів, ліцензій тощо).

Вибір методу оцінки вартості інтелектуальної власності визначається особливостями різних об'єктів інтелектуальної власності і способом їх отримання. Всі вони унікальні, що виключає можливість використання єдиної методики розрахунку і в кожному конкретному випадку вимагає індивідуального підходу, заснованого на врахуванні правових, економічних, технічних, ергономічних і художніх аспектів.

1 Закон України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» від 12 липня 2001 р. № 2658-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 47. – С. 251.

2. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14 вересня 2006 р. № 143-V // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 45. – С. 434.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 18 жовтня 1999 р. № 242 // Офіційний вісник України. – 1999. – № 44. – С. 229.

4. Національний стандарт № 4 «Оцінка майнових прав інтелектуальної власності», затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2007 р. № 1185 // Урядовий кур'єр. – 2007. – № 191. – 17 жовт.

5. Заболоцький Б. Ф. Економіка й організація інноваційної діяльності: навч. посіб. – Л., 2000. – 2007. – 456 с.

6. Денисюк В.А. Формування механізмів реєстрації й залучення в господарський оборот передових виробничих технологій // Науково-технічна інформація. – 2008. – № 1. – С. 15.

Отримано 29.11.2013